

A Bányászati Építő Vállalat a bányászat szolgálatában

DR. RUDNYÁNSZKY PÁL

50 évvel ezelőtt¹ alakult meg a *Bányászati Építő Vállalat* (BÉV), amely nemcsak a széntermelés ipari és szociális hátterének megteremtéséhez szükséges építőipari munkák kivitelezője volt, de számos olyan fejlesztés kezdeményezője is, amely új iparágakat és korszerűbb technológiákat teremtett meg.

A második világháború után a lerombolt magyar ipar újjáélesztésének legfontosabb feltétele a szénbányászat megindítása volt, amit a legtöbb helyen súlyos munkaerő- és anyagihiány nehezített. Ehhez hozzájárult még az egész magyar ipar infrastrukturális lerombolása. Az ország megmaradt 1170 üzeméből energiahiány miatt 706 nem működött. A rendelkezésre álló kevés szén csak arra adott lehetőséget, hogy az alapvető iparágakat lássák el. Mindenekelőtt a MÁV és az energiatelepek igényeit kellett kielégíteni. A kohászat és az acélipar a szükségletüknek csak a felét kapták, a háztartásokba még ennél is kevesebb jutott. Ilyen körülmények között az ország 111 bányájában 57.000 fővel indult meg a termelés a harmincas években kialakított technológiával, csaknem teljes egészében kézi rakodással, több helyen lóvontatással, villamosenergia nélkül, vagy leromlott gépi berendezésekkel. 1954-re, az első ötéves terv végére a termelés elérte a 21,9 millió tonnát, a bányák száma pedig 162-re emelkedett.

Az 1950-es évek közepétől a növekvő energiahiány ellenére stabilizálódott az ipar helyzete. Az ötéves tervprogramok, a vas- és acél országának jelszava, az energiaiigényes alumíniumgyártás

---

¹ Az írás 2007-ben készült.

növelése arra készítette az országot, hogy a legkönnyebben elérhető energiaforrás érdekében a szénbányászatot fejlessze. Ezt egy olyan időszakban kellett végrehajtani, amikor munkaerő-hiány volt a bányászatban, és csaknem minden építési alapanyag beszerzése nehézségbe ütközött. A létszámproblémát nem enyhítette a katonák vagy az internáltak és elitáltak bányabeli alkalmazása sem, ezért a *Gazdasági Bizottság* úgy döntött, hogy egy olyan építővállalatot hoz létre, amely bányászlakások és szociális létesítmények építésével az elsődleges gondot megoldja. 1957. január elsején határozat született a *Bányászati Építő Vállalat* megalakításáról. Nyilvánvalóvá vált, hogy a növekvő széntermeléshez a megfelelő munkaerő csak úgy biztosítható, hogy házak és lakótelepek építésével helyhez kötik a bányászokat, a szegényes bányászkolóniák helyett az akkori igényeknek megfelelő lakások biztosításával. 1957-ben 10.000 bányászlakás megépítését tűzte ki célul a kormány, ezek mellett az új aknákhöz tartozó épületek, irodák, fürdők, trafóházak, feladóállomások, kórházak, osztályozók, utak építése is a BÉV feladatkörébe tartozott. Az új vállalat műszaki és alkalmazotti létszámának egy részét az 1956-ban megszüntetett *Köz-munkák Igazgatósága*, röviden KÖMI-táborok képezték, ahol nemcsak a fizikai munkásállomány, hanem megfelelő tervezői és műszaki gárda is rendelkezésre állt. Tehát 1957. január 1-i hatállyal a *KÖMI 401. sz. Vállalat* a *Nehézipari Minisztérium* felügyelete alá került, és ezzel egyidejűleg a *Bányászati Építő Vállalat* nevet vette fel.

A lakások és műszaki létesítmények építésénél a legnagyobb nehézséget az építőanyag-hiány okozta. Sok esetben a kijelölt építkezés helyének megközelítéséhez először utat kellett építeni, s volt rá eset, hogy ehhez katonai helikoptert vettek igénybe. Az építőanyagok beszerzését a vállalat sok esetben csak árucserével tudta biztosítani, így például szénért sikerült cementet vagy vasanyagot kapni. Arra is rákényszerültek, hogy saját kavicsbányát nyisson, vagy a téglahiány csökkentésére habosított kohósalakból falazóblokkot készítsen. Önálló szakipari és gépészeti hálózatot, csoportot is létre kellett hozni. Ezek a munkák igen komoly szervezést kívántak, ezért az akkoriban még gyatra országos telefonhálózat miatt saját URH-kapcsolatrendszer építettek ki.

A legjelentősebb lakásépítési akciók a borsodi szénmedence nagyobb bányaiüzemeinél folytak. Az első ütemben elkészült lakások a következők voltak: *Rudolftelepén* 136, *Ormosbányán* 68, *Izsófalván* 20, *Sajószentpéteren* 367, *Tiszapalkonyán* 132. A BÉV nevéhez fűződik *Miskolcon* a *Szentpéteri kapui Kórház* befejezése, a pálházai perlitüzem felépítése és *Mádon Európa* legkorszerűbb ásványelőkészítő-művének a létrehozása, amely évi 100 ezer tonna készterméket állított elő.

A BÉV tevékenysége az ország más területeire is kiterjedt. A legnagyobb építkezések az alábbi helyeken folytak: *Tatabánya-Óvárosban* 323, *Kertvárosban* 277, *Herenden* 53, *Hidason* 108, *Mázán* 78, *Szászváron* 130 lakás. Az üzemi épületek közül meg kell említeni a soproni szövődét. A fontosabb munkák közé tartozott az inotai erőmű csúcserőművének megépítése, amit más építőipari egység nem vállalt el.

Az építőanyagok hiánya és a folyamatos korszerűsítésre való törekvés arra készítette a BÉV műszaki vezetőit, hogy fejlesztéseket hajtsanak végre. A legfontosabb feladatnak egy korszerű hőszigetelő anyag kifejlesztése látszott. Ehhez legalkalmasabb a pálházai perlit volt, amelynek építőipari bevezetésére a BÉV tette meg az első lépéseket. A bányászattal való szoros kapcsolat révén megfelelő felkészültséggel rendelkező vezetők és szakemberek kidolgozták a perlitbeton alkalmazásának a technológiáját. Saját igényeik fedezésére perlitduzzasztót építettek *Pálházán*. A perlitbeton-termékek folyamatos fejlesztését a különböző vállalatokkal való együttműködés és a szakemberek céltudatos munkája tette lehetővé. A termékek minősítésére a BÉV az Építéstudományi Intézetnek adott megbízást, amely már 1960-ban kidolgozta a hazai perlit építőipari alkalmazásának feltételeit. Ez az ÉVM-IME 40-60 szám alatt került bejegyzésre, és „*A perlitbeton és perlithabarcok készítése*” címen vált ismeretessé. A nagyobb arányú felhasználás akkor indulhatott meg, amikor a *Nyíregyházi Építőipari Szövetkezet Nyíregyházán* és *Nyírteleken* megkezdte a perlittermékek nagyüzemi gyártását. A perlitbeton, mint megfelelő hőszigetelő alkalmazása megelőzte korát, és teljesítette a vele kapcsolatos követelményeket.

Az építőipari tevékenységhez és a szociális létesítmények működtetéséhez alapvető feltétel volt a víz biztosítása. Sok helyen még nem volt helyi vízhálózat, ezért szükségessé vált, hogy a BÉV *Harsányi Szabolcs* tervező szabadalmának felhasználásával oldja meg a vízellátást, ami *hidroglóbusz* néven került bevezetésre és vált közkedveltté az egész országban. Először 1957-ben a *Budapesti Nemzetközi Vásáron* mutatták be. A BÉV 1961-ig 70 hidroglóbusz építését szervezte meg az ország különböző helyein.

A BÉV, mint a bányászattal szoros kapcsolatban álló vállalat, közvetlenül a széntermeléshez kötődő műszaki fejlesztéseket is felvállalt. Ilyen volt a bányabiztosítás céljára szolgáló porgetett vasbeton-tám kifejlesztése és bevezetése. Azokban az országokban, ahol földalatti bányászat folyt, mind szakmai, mind gazdasági szempontból súlyos gondot jelentett a bányabiztosítás kérdése. Különösen előtérbe került ez hazánkban, ahol nemcsak a bányafa, hanem az acélszerkezetek beszerzésének sem voltak meg a zavarmentes feltételei. A szakemberek évtizedek óta kutattak olyan biztosítási anyagok után, amelyek egyrészt a rövid élettartalmú faácsolatokat, másrészt az anyagigényes és költséges acélbiztosításokat – a bányabeli körülményektől függően – helyettesíteni tudják. A kutatások során nyilvánvalóvá vált, hogy erre a célra igen jól alkalmazható századunk építőanyaga, a vasbeton. A gyártási kísérletek szovjet tapasztalatok, valamint a *Bányászati Kutató Intézet* korábbi kísérletei alapján indultak meg a BÉV egyik telephelyén, ahol kifejlesztették a porgetett technológiával készült vasbeton-tám. A körszelvényvel kialakított tám külső átmérője 200 mm volt, a belső kör átmérője 165-175 mm között változott. A gyűrűben 11 db tengely irányú, 8 mm átmérőjű betonvas volt egymástól egyenlő távolságban elhelyezve. A betonacél-szálakat 2,8 mm-es lágy vashuzalból készült kengyelekkel fogták össze, hosszuk 2000-2200 mm volt. A csőtámokat egy henger alakú sablon segítségével készítették. A sablonban előre elhelyezték a vasalást, és feltöltötték a kívánt mennyiségű betonnal. A sablonba került bent a centrifugális erő tömörítette. Az így elkészült csőtámokat a *Bányászati Kutató Intézet* vizsgálta be. Az eredmény azt mutatta, hogy a csőtámok szélesebb körű bányabiztosításra nem alkalma-

sak, mert a terhelést csak tengelyirányban tudták felvenni. Ennek ellenére megindult nagyüzemi gyártása, és a kísérlet alatt 3200 m üreges vasbeton-tám készült, amelyek alkalmasak voltak a vágat-biztosításra szolgáló szerkezetek kialakítására.

Az új támot kísérleti jelleggel *Ebszőnybánya, Edelény, Felsőpetény, Tatabánya* és *Borsodnádasd* bányauzemeiben építettek be. *Dorogon* is folytak ezzel kapcsolatos kísérletek. A pörgetett vasbeton-támok alkalmazása nem vált általánossá, mivel a vágathajtási és fejtési technológiák is lényegesen megváltoztak, és ezek újabb biztosítási követelményeket tettek szükségessé.

Hosszú lenne felsorolni azokat a bányászati létesítményeket, amelyeket a BÉV épített, de meg kell említeni a tokodaltárói, a visontai, a berentei, az úrkúti, az ajkai, a nemesgulácsi, a várpalotai, az oroslányi és a nagybáttonyi építkezéseket, amelyeket azonban már a *Nehézipari Építő Vállalat* – 1968. január 1-től a BÉV jogutódja – fejezett be. 1972-ben azután a NÉV is megszűnt: a már korszerűbb eszközökkel és technológiával, valamint biztonságos építőanyag-beszerzéssel működő VEGYÉPSZER kebelezte be, amely azóta is sikeresen végzi építőipari tevékenységét.

Képek

1. kép. *Rudolftelepi bányászlakások.*

2. kép. *A Szentpéteri-kapui Kórház Miskolcon.*

3. kép. *A mádi ásványelőkészítő-mű.*

4. kép. *Hidroglóbusz Szolnok megyében.*

5. kép. *Pörgetett vasbeton-támok Ebszönybányán.*

6. kép. *Béléstestek gyártása.*